

«Донбас і Крим: ціна повернення»

Академік Володимир Горбулін про сценарії відновлення територіальної цілісності України

Чи можливо повернути до складу України окуповані Донбас і Крим? Чи взагалі варто боротися за повернення неконтрольованих Україною частин її території? Вже сама назва монографії «Донбас і Крим: ціна повернення» переконує в тому, що так питання не ставляться. Альтернативи «поверненню» немає. А відтак питання постають такі: коли? за яким сценарієм? якою ціною? Відповіді на них спробував дати авторський колектив дослідження, котре презентували в Укрінформі.

Головний редактор видання, директор Національного інституту стратегічних досліджень академік НАН України Володимир Горбулін у вступному слові стисло і яскраво виклав по суті зміст цієї фундаментальної праці. На початку навів дані, які характеризують масштаби втрат для України:

– У цілому за час неоголошеної війни Україна втратила близько 20 відсотків економічного потенціалу. Виробництво промислової продукції в Донецькій і Луганській областях скоротилося, зупинившись на рівні 20–25 відсотків порівняно з 2013 роком. Тільки енергетичний комплекс України, традиційно зав'язаний на вугіллі з Донбасу, втратив половину шахт. На підконтрольній Україні території зі 150 шахт працюють лише 24. Постраждала транспортна інфраструктура, і це не лише аеропорти Донецька й Луганська, а й розрив логістичних зв'язків на 1700 кілометрах,

руйнування автомобільних доріг та залізниць. Приблизні збитки сягають майже 5 мільярдів гривень.

Збройна агресія Російської Федерації проти України спричинила також безпрецедентні соціальні наслідки, тягар яких повністю ліг на плечі українського народу. Втрачено контроль над більш як 400 кілометрами ділянки державного кордону з РФ, через котрий нині, наголошує академік, на окуповані території з Росії щодня йдуть основні потоки експорту і бойовиків, і зброї.

Володимир Горбулін проаналізував три можливі сценарії повернення Донбасу, які умовно можна назвати «хорватський», «молдавський» та «німецький».

Перший базовий сценарій – хорватський.

«Це жорсткий сценарій, що передбачає відсутність будь-яких компромісів з окупантами. Визволення від-

бувається внаслідок силової операції», – констатує директор НІСД. Серед можливих позитивів такого сценарію він назвав реальну військову перемогу над агресором, можливість притягнення до відповідальності винних, можливість встановити свої правила на визволених територіях. Негативи: величезні витрати на відновлення соціально-економічного потенціалу регіону, різке загострення відносин із Росією, ймовірність втрати підтримки з боку союзників України.

Другий сценарій – молдавський.

«Це – результат компромісу з магіонетковим режимом, коли відбувається його часткова легалізація, установлюються правила співіснування й починається безкінечний процес зближення сторін у численних переговорних форматах», – пояснює академік.

Позитиви такого сценарію – припинення воєнних дій та фінансова допомога на відновлення Донбасу. «Таке

рішення вітатиметься і Європейським Союзом, і Штатами, і Росією. І навіть можна очікувати фінансової допомоги на відновлення Донбасу», – зазначив Володимир Горбулін.

Водночас він застеріг, що в результаті конфлікт «перетвориться на внутрішньо український, яким насправді він ніколи не був і не є: «ДНР» і «ЛНР» фактично буде легалізовано, а їхні методи боротьби дистантуть певне виправдання».

Третій сценарій – *німецький*.

«Розділена країна об'єднується волею народу внаслідок переосмислення причин розколу й набуття спільних цінностей, відновлення політичної й культурної єдності, – зауважив промовець. – Україна при цьому дістає моральну сатисфакцію, оскільки територіальна цілісність визначається об'єднувальною цінністю. Також важливо є позитивна реакція на такий крок. Виникають серйозні передумови для переговорного процесу щодо Криму. Але це не буде перемогою однієї зі сторін конфлікту: об'єднання можливе лише як результат ідеологічного й політичного компромісу».

При цьому Україна буде змушена прийняти вимоги щодо автономії регіону, дати гарантії місцевому істеблішменту. Володимир Горбулін нагадав, що в Німеччині цей шлях вдалося пройти майже за півстоліття, але в Україні «він може бути пройдений значно швидше». У наших реаліях, на думку академіка, слід взяти щось конструктивне з кожного з перелічених сценаріїв.

Учені та експерти, готуючи монографію, прорахували також низку можливих сценаріїв повернення Криму.

Перший сценарій – *реконкіста*, або відновлення територіальної цілісності військовим методом. Він нині видається малореалістичним, оскільки Росія має велику військову перевагу. Але, за оцінкою Володимира Горбуліна, через декілька років ситуація може змінити-

ся. До того ж потужний військовий потенціал РФ на півострові фактично не має тилу, а отже, є вразливим. Тому реалізацію такого сценарію не слід відкидати, але треба враховувати, що вона пов'язана з багатьма перешкодами – від фінансових до військових.

А ось другий сценарій – *народна війна*, за словами академіка, певною мірою вже реалізується. «Хочу підкреслити, що українська громадськість виявляється ціліснішою й цілеспрямованішою, ніж уряд», – зауважив Володимир Горбулін. На його думку, цей сценарій має передбачати не лише жорстке блокування чи агресивні дії, а й громадську дипломатію та активну позицію громадян. «Суспільство має усвідомити необхідність повернення Криму й бути впевненим у тому, що цього можна досягнути», – зазначив промовець.

Третій сценарій – *мирна реінтеграція* шляхом демонстрації власного позитивного прикладу. Реформи й структурна перебудова економіки мають стимулювати зростання добробуту жителів материкової України, і це, щонайменше, дасть жителям Криму привід задуматися про повернення до України. «Анексію Криму ніхто й ніколи не визнає, а отже, жодних об'єктивних передумов для покращення там економічної ситуації просто немає», – переконаний директор НІСД.

І, нарешті, четвертий сценарій – *дипломатична реінтеграція* передбачає пошук рішення за столом переговорів на найвищих щаблях світової політики. «Це рішення може будуватися й навколо концепції території під міжнародним управлінням з відповідною системою забезпечення саме міжнародного, а не моноросійського управління Кримом», – пояснив академік, зауваживши, що історії відомо небагато успішних прикладів такого розв'язання проблеми.

Після виступу головного редактора видання колективну роботу науков-

ців НІСД охарактеризували учасники презентації – заступник директора Інституту законодавства Верховної Ради України член-кореспондент НАНУ Євген Бершеда, директор Інституту демографії і соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України академік Елла Лібанова, экс-міністр закордонних справ України (2007–2009), Надзвичайний і Повноважний Посол України Володимир Огризко, директор Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України член-кореспондент НАНУ Олег Рафальський, заступник секретаря Ради національної безпеки і оборони України доктор політичних наук Олександр Литвиненко. Вони констатували, що вже з'явилися численні публікації, в яких порушувалася тема повернення Криму й Донбасу, однак обговорювана монографія має принципи відмінності від усіх попередніх спроб висвітлити цю складну проблематику.

Перша відмінність – комплексність, реалізована в об'єднанні донбаського й кримського питань в одному дослідженні, що дає змогу простежити спільні для обох регіонів причини виникнення проблем. *Друга відмінність* стосується прогностичної скерованості дослідження. На відміну від попередніх наукових і публіцистичних робіт у монографії дається аналіз не ретроспективи, а перспективи розвитку подій, окреслені через можливі сценарії розв'язання проблем. *Третя відмінність* полягає у вивченні проблематики винятково з позиції національної безпеки України. Тобто йдеться не про майбутнє самих по собі Донбасу та Криму, а, по суті, про майбутнє безпеки й свободи України в небезпечному глобалізованому світі.

На думку учасників заходу, монографія має стати основою для розроблення державної стратегії повернення Криму та Донбасу.

Фото Марії БІЛОКОПИТОВОЇ.

